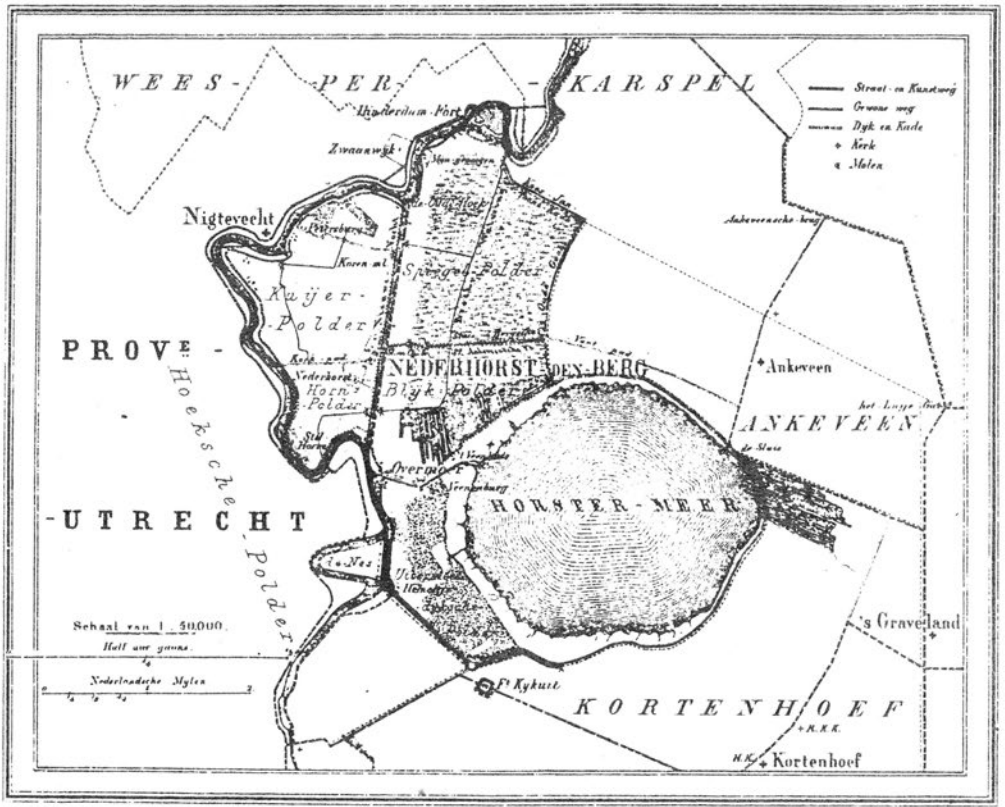
HISTORISCHE KRING

NEDERHORST DEN BERG

mei 1992 • ◄•► • nr. 6

PROVINCIE NOORD-HOLLAND GEMEENTE NEDERHORST-DEN-BERG

1867.

1460 Bunders. 850 Inwoners.

Uitgave van Hugo Suringar te Leeuwarden

HISTORISCHE KRING - NEDERHORST DEN BERG

BESTUUR

Voorzitter	J.E. Jansen Pieter de Hooghlaan 23 1394 GJ NdB, tel. 02945-4152
Secretaris	W.J. van Deutekom Uiterdijksehof 14 1394 JM NdB, tel. 02945-3343
Penningmeester	K. Scherpenhuijsen Overmeerseweg 76 1394 BE NdB, tel. 02945-1727
Alg.adjunct	G.W.C. Verheul Middenweg 24 1394 AK NdB, tel. 02945-1911
Leden	J.F.A. Baar Kerkstraat 6 1394 CX NdB

REDACTIE	G.J.M. Baar Zoddeland 26 1394 KR NdB, tel. 02945-4368
	T. Griffioen Kuijerpad 6 1394 DA NdB, tel. 02945-4106
	J.F.A. Baar Kerkstraat 6 1394 CX NdB
LIDMAATSCHAP	*f* 25,-- per jaar Bankrekeningnr. 32.82.24.138 RABOBANK Nederhorst den Berg girorek.nr.van de bank: 368387

Niets uit deze uitgave mag, op welke manier dan ook, verveelvoudigd en/of openbaar gemaakt worden zonder schriftelijke toestemming van het bestuur.

HISTORISCHE KRING
NEDERHORST DEN BERG

Opgericht: januari 1988

Jaargang 2 - nummer 6 mei 1992

INHOUD:

PAG: 130 Mededelingen en berichten

PAG: 134 Ledenvergadering.

PAG: 136 Jaarverslag

PAG: 140 Een zeventiende eeuws testament.
J. Kloosterman-Dekker

PAG: 143 Oude huizen aan de Hinderdam.
Els N.G. van Damme

MEDEDELINGEN & BERICHTEN.

Het honderdste lid van onze Historische Kring werd ingeschreven. Deze eer trof de heer G.T. Veenstra. Hartelijk welkom. Daarna zijn er al weer 12 nieuwe leden genoteerd. DUS OP NAAR DE 150!!!

****

Uw contributie kunt u betalen aan de penningmeester of per giro. Zie binnenzijde omslag.

****

Setjes oude ansichtkaarten (12 stuks voor ƒ 5,-) zijn verkrijgbaar bij het secretariaat.

****

Als er iemand is, die in het bezit is van een diaprojektor (in goede staat), die toch nooit meer gebruikt wordt, dan zijn wij geïnteresseerd in overname.

****

Graag zouden wij in het bezit komen van enkele archiefbakken voor het opbergen van het fotomateriaal.

****

Geschonken aan de Historische Kring:
- Het grammofoonplaatje "Help Nederhorst uit de brand - 10 jan. 1971" - J. Brinkers.
- Een serie foto's - A. Stalenhoef-Middelkoop.
- Foto's Open Monumentendag - Jaap Jansen.
- Een gift t.b.v. de aanmaak van foto's - REKON FASHION CARE BV; Reeweg 18.

- Boek Henri Polak: Het kleine land en zijn groote schoonheid - A.v.d. Linden-Hageman.
- Serie dia's van Nederhorst den Berg - Fam. Blok.
- Boekje - Klaas Sierksma: Met wapen en vlag langs Floris' Vecht (1) met o.a. gegevens over het gemeentewapen van onze gemeente - H. Aalderink, Vreeland.
- Artikel (copie) - H. Schaftenaar: Keveren en de veenontginning van Muiden - K. Ledder.
MET DANK. WIJ HOUDEN ONS AANBEVOLEN!

****

Door plaatsing van een lang artikel is er deze keer helaas geen ruimte voor een aflevering van "Gesproken verleden".

****

De Historische Kring gaat zich presenteren op de ZOMERSPEKTAKELBRADERIE (20 juni a.s.). Vindt u het leuk om een uurtje in onze kraam te staan, dan kunt u zich melden bij het secretariaat. Ook ideeën voor de presentatie vernemen we graag.

****

Er blijkt behoefte te bestaan aan enige wandelroutes met een (licht) historisch tintje in en rond het dorp. Ongetwijfeld zijn er onder onze 110 leden 'n paar die het leuk vinden de beschrijvingen te ontwerpen en op papier te zetten. Inlichtingen en/of opgave bij het secretariaat graag.

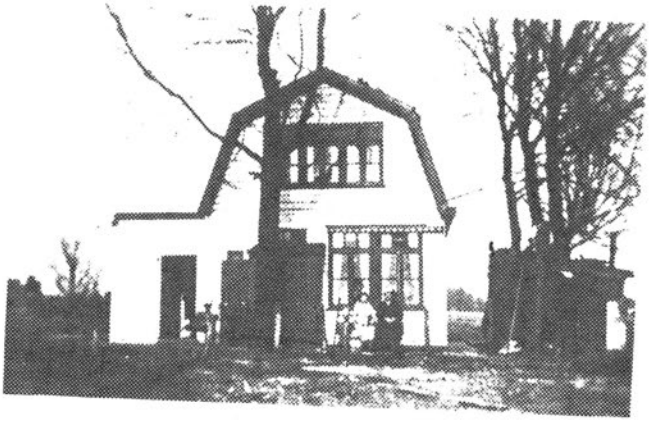
****

In het najaar zal een expositie over de ontwikkeling van BLEKERIJ TOT WASSERIJ in Nederhorst den Berg te zien zijn.
Naar aanleiding van deze expositie zal een extra thema-nummer verschijnen.

****

OPSPORING VERZOCHT.

Wie kan ons meer vertellen over dit huis en de bewoners.
Het heeft gestaan in de Spiegelpolder (waarschijnlijk).

En.....
Waar is dit? Wie gaan hier spelevaren?

Ruud Verkaik,
hoort graag iets van u.
De originelen zijn bij
Ruud te bezichtigen.

Fazantelaan 17, tel. 4317,

ACTIVITEITEN/WERKGROEPEN

Werkgroep Documentatie.
Deze werkgroep is nu een halfjaar bezig gegevens en materiaal te verzamelen over de geschiedenis van de Blekerijen en Wasserijen. Al zeer veel is bij ons binnengekomen, dankzij de medewerking van allen. Toch hebben wij het idee, dat er nog meer te voorschijn kan komen. Snuffelt u eens rond en laat het ons weten als u iets interessants hebt. Denk niet te gauw: "Och, dat is niet zo belangrijk," of iets dergelijks. ALLES HELPT!
Speciaal willen wij meer weten over:
- de lokatie van blekerijen vóór 1920 (Er waren er rond 1910 zo'n 21 in Nederhorst den Berg).
- Gegevens (foto's, reclamemateriaal, onkosten en presentatie) betreffende de reclamecampagne NEDERHORST DEN BERG, DE BADPLAATS VOOR UW WAS, in 1951. Hiervan hebben wij nog zeer weinig.
- Foto's en gegevens van Wasserij Vechtzicht (op de punt van de Slotlaan) m.n. van het pontje Over de Reevaart.
- Maar: Verhalen en documentatiemateriaal, ALLES IS WELKOM.

****

Kranteknipsels e.d. over Nederhorst den Berg kunt u bezorgen bij mevr. Schilder, Weth. Bloklaan 16, tel. 3691.

****

Werkgroep Petersburg.
De werkgroep Petersburg is inmiddels bezig met onderzoek, verzamelen van beeltenissen en archiefwerk. Zij bestaat uit vier mensen maar zoekt nog twee mensen om te assisteren bij het verzamelen van documentatie over Petersburg.
Interesse?? Meldt u of vraagt inlichtingen over dit grootse projekt bij: Freek Goos, Patrijslaan 16, tel. 3814.

****

Kopij voor het volgend nummer graag vóór 15 augustus 1992, inleveren bij de redactie.

****

VERSLAG van de leden-vergadering van de "HISTORISCHE KRING NEDERHORST DEN BERG", gehouden in het Parochiehuis aan de Dammerweg op dinsdag 18 februari 1992 's avonds om 8.00 uur.

Aanwezig zijn 30 leden en het voltallig bestuur.

De VOORZITTER (J.E. Jansen) opent de vergadering en heet de aanwezigen welkom. In deze ledenvergadering zullen het financieel-en het jaarverslag van onze Kring moeten worden vastgesteld. Het financieel verslag is reeds gepubliceerd in ons tijdschrift nr. 5, jaargang 2 en daaruit blijkt dat er momenteel een voordelig kassaldo is van ƒ 1.136,27. De kas is gecontroleerd door onze leden Ruud Verkaik en Theo Wijngaard en door hen in orde bevonden. Aan de penningmeester (K. Scherpenhuijsen) wordt door de vergadering decharge verleend.
Het ledenaantal is in het jaar 1991 weer gegroeid en dat stemt tot tevredenheid. Helaas overleed ons zéér gewaardeerd lid, de heer W. van Diermen. Een zeer actief lid, dat ons o.a. wees op het bestaan van zeer oude boomstronken in de bodem van de Horstermeer en ons van dat hout ook een monster toonde. Uit een eerste onderzoek van dat houtmonster is reeds komen vast te staan dat het hier gaat om historisch belangrijk materiaal voor een groter gebied dan de Horstermeer alleen. Het spoor, dat de heer Van Diermen ons heeft gewezen, zal het komende jaar door anderen uit onze Kring worden gevolgd.
Voor wat betreft de aanvulling van het bestuur, noodzakelijk geworden door het bedanken als bestuurslid van de heer D. van Wichen, vraagt hij de leden kandidaten te noemen. Een dergelijke kandidaat kan eerst eens een poos meelopen in het bestuur alvorens tot benoeming door de leden wordt besloten.
Desgevraagd verklaart de heer F. Gons zich bereid zitting te nemen in de kascontrolecommissie voor het jaar 1992.

JAARVERSLAG door de secretaresse (W.J. van Deutekom). Dit verslag wordt voor kennisgeving aangenomen en wordt opgenomen in ons Tijdschrift (zie pag. 136)

PLANNEN 1992: De voorzitter deelt mede dat een Werkgroep "Wasserijen" is gestart. Dit wordt, evenals de expositie "Zand-

winning", weer een groots opgezet project waaraan véél werk vastzit. De leden van de werkgroep (Cees van Huisstede, Ruud Verkaik, Theo Wijngaard, Ans van der Linden en Jan Baar) vragen uw aller medewerking om toch maar zoveel mogelijk herinneringen in de vorm van foto's, documenten etc. etc. boven water te krijgen.
Voor wat betreft Werkgroep Petersburg kan worden medegedeeld dat ons lid Freek Goos bereid is om dit project te starten. Bij hem kunt u zich aanmelden, indien u op een of andere wijze wilt meewerken of nadere gegevens hebt of weet.

DOCUMENTATIE: aan het rubriceren van de collectie-Neysen wordt hard gewerkt, het is een prachtige collectie! De leden wordt verzocht steeds alert te zijn op dia's, foto's, prenten, geschreven of gedrukte stukken die betrekking hebben op ons dorp.

RONDVRAAG.
De heer Blok heeft een dia-reportage in zijn bezit, die door de Partij van de Arbeid in 1978 is gemaakt ter gelegenheid van een verkiezingsavond. Deze dia-reportage schenkt hij de Historische Kring in bruikleen.
De heer J. Joosse vraagt het bestuur, maar óók de leden, te onderzoeken of er in Nederhorst den Berg gebouwen zijn waarvan alle eigendomspapieren nog aanwezig zijn en om die papieren dan zorgvuldig te bewaren. Het is hem gebleken dat dit soort zaken nogal eens door onzorgvuldig beheer verloren gaan.
De voorzitter antwoordt, dat het wellicht nuttig is hierop te wijzen in ons tijdschrift.
De heer Wijngaard vraagt of er al enig zicht is op een eigen onderkomen voor de Kring.
De voorzitter ziet nog geen mogelijkheid daarvoor, maar het is wel een punt van voortdurende aandacht.

Na de PAUZE wordt een selectie dia's uit de collectie-Neysen vertoond. Deze dia's hebben alle betrekking op Overmeer zoals het wàs en zoals het nu is.

Het was een buitengewoon interessante en geanimeerde bijeenkomst.
De voorzitter sluit de vergadering.

JAARVERSLAG 'Historische Kring Nederhorst den Berg' verslagjaar 1991.

Uitgesproken in de ledenvergadering van 18 februari 1992, gehouden in het Parochiehuis aan de Dammerweg.

Het bestuur van de Historische Kring was in het afgelopen jaar als volgt samengesteld:
J.E. Jansen, voorzitter, G. Verheul, alg. adjunct, K. Scherpenhuijsen, penningmeester, D. van Wichen en J. Baar, alg. bestuursleden, W.J. van Deutekom, secretaresse.

In de loop van het jaar 1991 heeft Dick van Wichen bedankt als bestuurslid. Dit spijt ons buitengewoon, omdat het juist Dick is geweest, die de aanzet heeft gegeven tot oprichting van onze Kring. Maar aangezien Dick meer een 'doe-mens' dan een 'praat-mens' is, heeft hij besloten om het bestuurslidmaatschap op te geven, maar hij blijft natuurlijk ons allereerste, trouwe lid!

De Kring heeft het jaar 1991 afgesloten met een ledenbestand van 93 (was 56).

In het afgelopen jaar zijn er 7 bestuursvergaderingen, 1 samenkomst van de leden van de Werkgroepen met bestuur en 2 ledenvergaderingen gehouden, deze laatsten op:

14 februari 1991: jaarverslagen en het vertonen van een aantal dia's van de brand in kasteel "Nederhorst" op 10 januari 1971, waarbij Karel Scherpenhuijsen, die destijds de brandweercommandant was, commentaar leverde.

19 november 1991: vertoning van een drietal oude films over ons dorp en het omringende gebied, door de heer Evert Boeve.

Daarnaast organiseerde onze Kring een bezoek aan Fort Hinderdam. Deze mogelijkheid om dit afgesloten stukje van onze gemeente te bezoeken, werd door een twintigtal leden aangegrepen. De brandweer zorgde met de nieuwe blusboot, voor een veilige overtocht.

CONTACTEN Onze Kring is lid van het overkoepelend orgaan Tussen Vecht en Eem. In dit Orgaan zijn alle belangengroepen die iets doen op het gebied van historie/cultuur in Gooi, Vecht en Eemgebied vertegenwoordigd. Tweemaal per jaar is er een contactavond voor bestuursleden en eenmaal per jaar wordt een Open Dag georganiseerd. Op de beide avonden zowel als op de Open Dag was ons bestuur vertegenwoordigd.
Verder bestaan er contacten tussen onze Kring en de Historische Verenigingen van 's-Graveland, Loosdrecht en Weesp. Ons bestuur was vertegenwoordigd bij de uitreiking van de Cultuurprijs van de stad Weesp aan de Historische Kring van die gemeente op vrijdag 17 januari jl.
Een forse inbreng hebben wij geleverd aan de samenstelling van het MIP-rapport, een project van de Rijksdienst voor Monumentenzorg, waarbij panden worden geïnventariseerd die gebouwd zijn tussen 1850 en 1940. Met de heer Jan v.d. Hoeve van genoemde dienst heeft onze Kring nauw contact gehad.

OPEN MONUMENTENDAG In 1991 was het de vijfde keer dat de Landelijke Open Monumentendag werd georganiseerd. Dit is een gemeentelijke aangelegenheid, doch vanaf het begin heeft onze Kring zich met de organisatie daarvan belast. Ter gelegenheid van dit eerste lustrum heeft de gemeente Maarssen het initiatief genomen om een 'Monumentenroute' door de Vechtstreek uit te zetten en heeft hiervoor de Vechtgemeenten benaderd. Het gemeentebestuur heeft onze Kring daarop uitgenodigd de voorafgaande vergaderingen in zowel Nederhorst den Berg als Loenen bij te wonen en onze inbreng aan de organisatie te leveren. Gehoord de positieve reacties van deelnemers aan de Monumentenroute, mogen wij tevreden zijn over onze medewerking.

TIJDSCHRIFT In december jl. ontvingen de leden reeds het vierde exemplaar van ons tijdschrift. De redactiecommissie, bestaande uit Tineke Griffioen en Gerard en Jan Baar, heeft hiermee een bijzonder staaltje van betrokkenheid met onze Kring, maar in 't byzonder met de geschiedenis van ons dorp, getoond. Ons tijdschrift is een boekje waar je naar uitkijkt.

Hartelijk dank ook aan al degenen die een bijdrage leverden aan de inhoud. En aan Mevr. van Leeuwen-van Huisstede onze dank voor de verspreiding!

EXPOSITIE Het hoogtepunt in ons verenigingsjaar was wel de expositie '40 jaar zandwinning'. De enorme hoeveelheid werk die daarvoor is verzet is niet te schatten. Een groot stuk van de geschiedenis van ons dorp is met deze expositie 'boven water' gehaald. In één woord: INDRUKWEKKEND!! Ook de commissaris van de Koningin, die de expositie opende, heeft ons verzekerd zeer onder de indruk te zijn van de professionele wijze, waarop één en ander was voorbereid. Zonder iemand tekort te willen doen menen wij toch dat onze leden Cees van Huisstede en Ruud Verkaik extra dank verdienen.

WERKGROEPEN De Werkgroep die de expositie 'Zandwinning' heeft verzorgd heeft zich thans, aangevuld met nog enkele leden, gericht op de geschiedenis van de wasindustrie. Ook weer een groots opgezet werk, waarbij hulp van al onze leden in de vorm van informatie, foto's, akten, anekdotes en familieoverleveringen, van harte welkom is. Wij wensen de Werkgroep veel succes en zullen steunen waar we kunnen.

Ons lid Tonnie Schilder-Hageman heeft zich belast met het verzamelen van alle publicaties, die in kranten en tijdschriften én reclameblaadjes over ons dorp worden gedaan, een enorm werk waarbij ze best wat hulp kan gebruiken. Wie wil?

De enorme dia-collectie uit de nalatenschap van Cor Neysen is ons door de familie in bruikleen afgestaan. Cees van Huisstede heeft op zich genomen om de diverse onderwerpen te rubriceren, een zeer tijdrovend en inspannend karwei, dat echter voor onze Kring schitterend materiaal oplevert.

Door het overlijden van Wim van Diermen en zijn daaraan voorafgaande ziekteperiode, is er helaas nog geen schot gekomen in het nadere onderzoek van de oude boomstammen in de bodem van de Horstermeer. Toch is dit een onderwerp dat de volle aandacht verdient, wellicht de stichting van een Werkgroep waard.

De Werkgroep 'Petersburg' is nog niet echt gestart, maar ons lid Freek Goos wil zich met de samenstelling belasten. Een goede zaak, omdat er plannen blijken te bestaan om in het gebied sloop en nieuwbouw te gaan plegen.

TENSLOTTE Van het gemeentebestuur ontving onze Kring het verzoek om een lokale deskundige aan te wijzen als lid van een in te stellen gemeentelijke Monumentencommissie, een Cie die voortvloeit uit een door de gemeenteraad vastgestelde Monumentenverordening, vooralsnog uitsluitend betrekking hebbend op Rijksmonumenten.
Wij hebben hierover contact opgenomen met ons lid Henry Karsemeijer, die zich, na ingewonnen informatie omtrent de daaraan verbonden werkzaamheden, bereid heeft verklaard om namens onze Historische Kring in de Monumentencommissie zitting te nemen. Waarvoor ons aller dank.

Dit was weer even 'graven in het verleden', we hebben 1991 hiermee afgesloten en wensen u allen mét onze Kring, een goed 1992 toe.

****
****
****
****

EEN ZEVENTIENDE EEUWS TESTAMENT

(J. Kloosterman-Dekker)

In het decembernummer hebt u kennis kunnen maken met ds. Rutgerus Paludanus. Deze oud-predikant van Nederhorst gaat op 28 juni 1679, 's morgens om elf uur naar notaris Johan Graskaas. Hij wil namelijk zijn testament laten maken. Zijn vrouw Lysbeth Dircksdochter is reeds tien jaar eerder op 14 juni 1669 overleden.

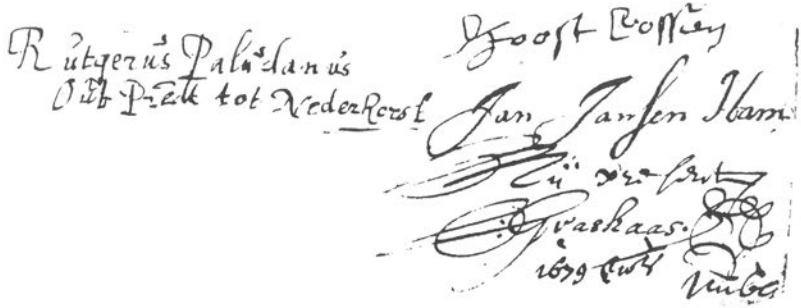
De notaris doopt zijn schrijfpen in de inkt en begint:

> In den name des Heeren. Amen.
> Naer de geboorte ons lieffs Heere Jesu Christy een diesent ses hondert negen en 't seventich, den acht twintichtsen dach in Juny, des voremiddachs, de klocke omtrent elff ueren, compareerde voor ons, Johan Graskaas, notaris (..), ds. Rutgerus Paludanus, out predicant tot Nederhorst gesont van lichaam, nevens ons gaende en staende, sijn redenen en verstant volcomen machtich, als bleeck.
> Willende echter disponeren van sijn tijdelijke goederen, hem bij Godt almachtich gegeven.
> (..)
> Sulcx doende verclaerde hij testateur eerstelijk sijn siele te bevelen in handen van Godt almachtich ende zijn lichaam een eerlijcke begraefenisse.

U zult denken dat deze inleiding aangepast is aan het beroep van de testateur. Niets is minder waar! Dit was de gebruikelijke aanhef (met kleine variatie) bij het opstellen van een akte waarin een testament werd vastgelegd. Hierin kwam verandering in de Franse tijd toen, door de secularisatie, dit soort religieus getinte frases uit de akten verdween.
Wat wel bleef was de verzekering betreffende de lichamelijke en geestelijke vermogens van de erflater.

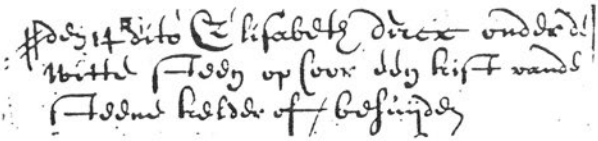
Eerst prelegateert (dit betekent: vermaakt vooraf) Paludanus aan zijn dochters Gijsbertje en Lijsbet en aan zijn zoon Theodorus ieder een som van *f* 100,--, of wanneer deze eerder overlijden aan hun kinderen. Dit, omdat zijn andere dochters Annitjen en Catharijna een zelfde bedrag reeds bij hun huwelijk hebben ontvangen.
Verder krijgt Margaretha Luls, een dochtertje dat Hubertus Luls "geteelt heeft" bij Gijsbertje Paludanus, een zilveren lepel "tot een gedachtenisse". Ook bestemt hij een zelfde zilveren lepel voor "sijne dochters kinderen, ende anders geen", die naar Rutgerus Paludanus' overleden vrouw genoemd zijn.
Tenslotte legateert de oud-predikant een bedrag van *f* 50,-- aan de diaconie van Nederhorst.

Hij verdeelt daarna het restant van zijn nalatenschap onder zijn kinderen:
Annitjen, Gijsbertje, Lijsbet en Theodorus (die op dat moment predikant te Nederhorst is), ieder voor een vijfde deel. Het laatste vijfde part gaat naar de kinderen van zijn overleden dochter Catharijna. Indien de erfgenamen de reeds gedane donatiën en codicillen aanvechten worden ze voor straf onterfd.

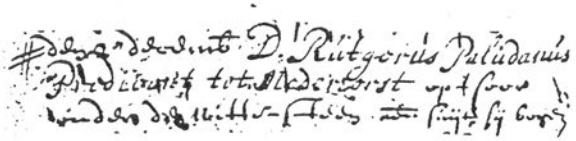

Ondertekening van het testament door Rutgerus Paludanus, oud-predikant te Nederhorst, Joost Cossen en Jan Jansen Ham, als getuigen , en J. Graskaas "notarius publicus".

Rutgerus Paludanus overlijdt vijf maanden na het opmaken van zijn testament op 2 december 1679 en wordt bij zijn echtgenote begraven in het familiegraf in de kerk.

transcriptie: den 17 dito Elisabeth Dircx onder de witte steen op Coor een kist van de steene kelder of (af) besuijden.

transcriptie: den 2 december D. Rutgerus Paludanus Predikant tot Nederhorst op 't coor onder de witte steen aen de suijt sij begraven.

Wellicht kan iemand van u nagaan of dit graf "onder de witte steen op het koor" nog aanwezig is in de kerk?

OUDE HUIZEN AAN DE HINDERDAM.

Els N.G. van Damme

Geschiedenis.

Het buurtschap Hinderdam is verrezen rond een dam in de Vecht, die daar in 1326 werd gelegd op de meest noordelijke punt van het grondbezit van de Utrechtse bisschoppen, dus direct op de grens met (Noord) Holland. In 1437 werd deze dam vervangen door sluizen, waarlangs vissers en handelslieden gaande van de Zuiderzee naar Utrecht en het verdere achterland, gemakkelijker konden passeren. Het openzetten van deze sluizen werd in oorlogstijd ook gebruikt voor het onder water zetten van de Hollandse waterlinie. Vandaar dat er bij de sluizen een militaire versterking is gebouwd, later geworden tot het fort Hinderdam. In het rampjaar 1672 is dit fort, overigens zonder al te veel moeite, door de Fransen ingenomen.

fig. 1. Hinderdam 15 in 1992, naar een tekening van P.J. Lokkart.

De verwoestingen in de Vechtstreek, aangericht door de Fransen, zijn groot geweest, zoals bijv. blijkt uit de gravure, afgebeeld in nr. 2 van dit tijdschrift op de pgs. 33 en 34,waarop het bran-

dende dorp Overmeer te zien is en zoals uitvoerig beschreven is door Krol (1). Daarna zijn waarschijnlijk veel nieuwe huizen gebouwd, zodat verschillende oude bouwwerken in het dorp dateren van kort na 1672. Zo ook aan de Hinderdam. Er zijn zeker negen gebouwen die uit die periode stammen, maar die zijn niet allemaal goed bewaard gebleven. Enkele huizen zijn in hun oorspronkelijke staat hersteld. Eén daarvan is het huis Hinderdam 15 (fig 1). Volgens deskundigen uit de restauratiewereld moet dit huis gebouwd zijn vóór 1700 en wel op grond van het feit dat het metselwerk (staand verband van Vechtsteentjes of drielingen, geknipt gevoegd) voorzien is van clesoren; dat zijn in de lengte gehalveerde stenen, die in de koplagen van het metselwerk langs deuren en ramen en op

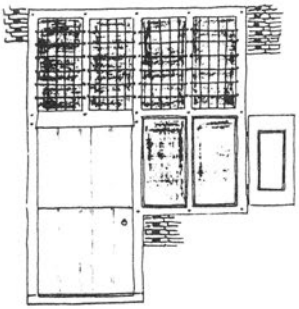

fig. 2. Puikozijn in de zijgevel, reconstructie; zwarte steentjes: CLESOREN

de hoeken van het huis werden toegepast (fig 2). Na 1700 raakten ze weer in onbruik en werden 3/4 stenen toegepast. Het huis is in 1965 op voorstel van de de heer Schaap van Monumentenzorg op de Monumentenlijst geplaatst en sedertdien in fasen zoveel mogelijk in de oorspronkelijke staat hersteld.

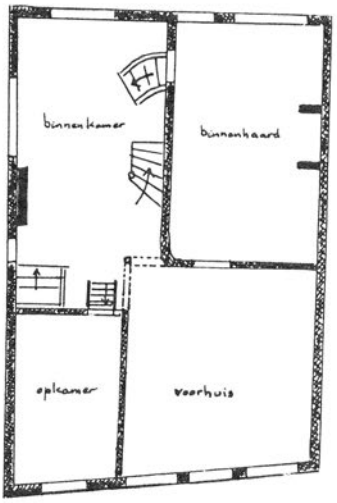

fig. 3. Plattegrond van de huidige situatie.

De bouwstijl.

Het huis Hinderdam 15 is van een eenvoudige stijl, die veel gelijkt op het Middeleeuwse huistype: het zaalhuis. Een zaalhuis bestaat in

zijn eenvoudigste vorm uit een grote ruimte (de zaal) met daarboven een zolder met borstwering. Er is een voorhuis met doorgaans een bedrijfsruimte en daarachter de zgn. binnenhaard met de stookplaats, waar keukenactiviteiten plaatsvonden. Toen de huizen na de Middeleeuwen grotere afmetingen kregen, bouwde men vaak een lengtemuur om in het midden de balklaag boven de zaal te ondersteunen. Deze muur pleegde op de scheiding van voorhuis en binnenhaard nogal eens te verspringen (2). Dit is precies de situatie van het huis Hinderdam 15 (fig. 3). Door de tussenmuur wordt het voorhuis in tweeën gedeeld en vormt zich een zijkamer, in dit geval een hoger gelegen opkamer boven de kelder. Naast de binnenhaard ontstaat de binnenkamer. Volgens een boedelbeschrijving uit 1833 (3) is er tegen de achterwand van de binnenkamer een kleine hangende ruimte geweest, de knip genaamd, die gebruikt werd als slaapplaats.
Het is een dijkhuis, waardoor de keuken lager ligt en dat geeft de mogelijkheid boven de keuken een insteek te maken, een laag vertrek, ook wel hangkamer genoemd. In dit huis werd dat de ovenkamer genoemd (3), boven de keuken gelegen, die eeuwen lang als bakkerij dienst deed. Zo'n hangende constructie is nog veel te zien bij grachtenhuizen in Amsterdam. Vroeger diende dit vertrek als slaapkamer voor kinderen en personeel. Oorspronkelijk was er een gebrandschilderd raam in dit vertrek, dat uitzag in het voorhuis. Volgens overlevering stond daarop een breiende vrouw met poes afgebeeld.
Op de grote zolder is met houten beschot nog een knechtskamer getimmerd. Men kwam op de zolder via een houten spiltrap tegen de achterwand van het huis gelegen. Dit is een soort vertaling van de Middeleeuwse stenen spiltrap, die veelal buiten tegen het huis was gebouwd. Nu is er binnenshuis een aangepaste draaitrap aangebracht.
De stookplaats van de keuken heeft oorspronkelijk tegen de achterwand van het huis gestaan, wat nog goed herkenbaar is

in de balklagen. Dat zou kunnen betekenen, dat, zoals veel voorkwam, de achterwand van de keuken toen dicht was, dus zonder deuren en ramen. Daarover hebben we geen zekerheid. Wel weten we, dat de zijwand, waartegen later het zijhuis Hinderdam 16 is gebouwd, was voorzien van een raam en waarschijnlijk ook een deur. Deze situatie lijkt logisch, want in de beschrijving van de positie van het huis in de eerste transportakte (29 mei 1732)(2) staat, dat de weg (de "gemeene" wagenwegh) komend van de sluis over de Vecht tegenover dit pand (4) langs deze muur het achterland inliep naar de oprijlaan van het buitenplaatsje Damvecht, waarover in een later artikel meer.

Het huis is vermoedelijk gebouwd met een winkelfunctie, waar de voor de sluis wachtende scheepslui mondkost konden aanschaffen. Er werd brood gebakken. Al zeer spoedig werd de schoorsteen in de keuken vergroot en verplaatst naar het midden van de zijmuur en werd het een echte bakkersoven. Deze functie had het huis in elk geval vanaf 1732. Het voorhuis, de winkel, was een soort lokaal, manshoog betegeld met witte tegels en zonder stookplaats en bedsteden, die waren in de binnenkamer. Er was een luik naar de kelder, waar de voorraden werden bewaard. De kelder had ook een toegang naar buiten en een derde naar de binnenkamer. Volgens (3) was de winkel nog in twee ruimtes verdeeld, daarvan is in de huidige situatie niets meer terug te vinden. Het voorhuis bevatte een deur naar buiten, de winkeldeur, nog herkenbaar in de voorgevel. Het middelste grote raam is iets smaller van afmeting dan de beide andere. De huidige verkeerssituatie laat zo'n uitgang direct op de weg niet meer toe en er is bij de restauratie dus een raam van gemaakt. Deze ramen zijn met de roedeindeling in 19e eeuwse stijl hersteld. De zijgevel werd later gerestaureerd. Daar bleek in het metselwerk alleen een zogenaamd half melkmeisje (een deur met een raam in één kozijn) in het metselwerk te passen (fig 2) en dat kon alleen op basis van een kruis-

fig. 4. Oorspronkelijk aanzien van de voorgevel, reconstructie.

kozijn zoals in de bouwtijd gebruikelijk was. Voor de onderramen, (die in vroegere tijden zonder glas waren), konden luiken gesloten worden. In de voorgevel werd dit concept helaas niet toegepast, het zou mogelijk een levendiger aanzien hebben gegeven (fig 4).

De bewoners/eigenaars.

1694-1732.
Willem Hendriksz Cuijp, leefde van 1661 tot 1732 en was een echte Berger. Hij trouwde in 1686 Hillegonda Nijsse Verhoef, zij kregen twee dochters, waarvan de eerste meteen stierf. Hij trouwde in 1706 Catharina Huysers en in 1712 Agnietje Jansz den Ouden. Zij waren hervormd. W.H. Cuijp was schepen in Nederhorst. Hij kocht in 1694 een pand dat ongeveer op de plaats van het huidige huis stond. Vermoedelijk was dat vervallen of misschien in de oorlog beschadigd. Hij bouwde er het huidige pand, waar een hooiberg bij was, dus er zullen zeker veehouderijactiviteiten plaatsgevonden hebben. Hij verkocht het huis enkele maanden voor zijn dood (5).

1732-1736.
Johannes Winter. Hij leefde van 1659 tot 1742. Hij was een interessante man, die voor de Hinderdam na de oorlog met de Fransen veel heeft betekend. Zijn beroep is nog niet achterhaald. Hij was van gegoede familie: zijn vader was "Bedienaar des Goddelijken Woords" te Oude Zijp in NoordHolland, waar Jan ook geboren werd. Hij kwam pas op hoge leeftijd op de Hinderdam. In 1731 wordt er voor het eerst een aankoop van grond door hem verricht. In 1732 kocht hij het pand Hinderdam 15. Waarschijnlijk heeft hij het huis verbouwd tot bakkerij, want hij verhuurde het aan de bakker Pieter van der Voort. Waar hij zelf woonde (hij woonde in ieder geval wel

op de Hinderdam) is nog niet duidelijk, vermoedelijk op het buitenplaatsje Damvecht, dat ook door hem werd gebouwd. Hij was evenwel ongehuwd, zover we nu weten. Hij bouwde ook het kleine huis Hinderdam 15a, achter nr. 15 gelegen en het zijhuis nr. 16. In juni 1735 stelt hij een testament op bij notaris Antipas Tredee te Abcoude, waarin hij "siekelijk van Lighaam" wordt genoemd. Vanaf 1736 machtigt hij verschillende mensen om zijn bezittingen te verkopen. Het pand nr. 15 werd door zijn broer Benjamin gekocht. Johannes vertrok naar Breukelen en vandaar naar Beemster, waar hij op 12 december 1742 op 83-jarige leeftijd overleed (3,5).

1736-1742
Benjamin Winter, de jongere broer van Johannes, leefde van 1679 tot 1741. Hij was predikant te Genemuiden en trouwde in 1715 met Catharina Melkpot, vrouwe van Est, dochter van Pieter Melkpot uit Oostzaan, die in die tijd de hoeve Overdam bewoonde. Deze hoeve staat afgebeeld op een prent van Abraham Rademaker uit 1741, waarop ook het pand Hinderdam 15 vagelijk zichtbaar is. De hoeve is er nog, maar in eenvoudiger vorm en afgelegen achter het fort Hinderdam, aan de Nigtevechtse kant. Deze familie Winter heeft niet op de Hinderdam gewoond, maar vast wel eens het buitenplaatsje Damvecht bezocht. Het huis nr. 15 werd nog steeds bewoond door bakker Van der Voort. Kort voor de dood van Johannes in 1742 verkopen zij het pand weer(5).

1742-1748
Hendrik Slinckman, (ook wel Sleuman genoemd), bakker, woonde tot zijn dood in 1747 in dit huis. Hij trouwde in 1742 met Marietjen Jans, weduwe van Jacob de Vlieger. Hendrik was niet sterk en reeds vlak na zijn huwelijk "siekelijk". Deze familie was R.K. Zij kregen vier kinderen, waarvan er twee heel jong stierven.

1748-1782
Reijnier Bouman. Ook hij was bakker en trouwde in 1748 met de weduwe van Hendrik Slickman. Ook zij waren R.K. Zij kregen vier kinderen, waarvan slechts Helena overleefde. Bij haar huwelijk met een bakker erfde zij het huis. De familie Bouman

heeft slechte tijden gekend aan de Hinderdam, want enige jaren nadat Reijnier zijn werk had neergelegd verscheen er nog een schaderekening bij schout en schepenen van Nederhorst voor de voorziening van mondkost en drank aan de Pruisische soldaten op het fort, o.a. geleverd door Reimer Bouman, winkelier aan de Hinderdam (1).

1782-1807
Theodorus Josephus Wassenbergh, ook bakker, trouwde in 1782 met Helena Bouwman, die ter gelegenheid van hun huwelijk het bakkershuis erfde (5). Zij kregen zes kinderen. Van twee is bekend dat zij zeer jong stierven. Wat er na 1807 met de familie is gebeurd, is nog onbekend. Zij vertrokken naar elders in NoordHolland. Het ging hen blijkbaar niet voor de wind, mogelijk ook door de gevolgen van de oorlog waarin Pruisische troepen en stropersbenden huis hielden in de Vechtstreek. Doris heeft verschillende malen (in 1783 en in 1802) geld moeten lenen met de broodbakkerij als onderpand en bij zijn vertrek naar elders in NoordHolland werd een acte van indemniteit opgesteld, een document waaruit bleek dat de geboorteplaats (Nederhorst den Berg) zich garant zou stellen wanneer betrokkene in armoede zou vervallen(6).

1807-1809
Harmanus van Meurs, een koopman uit Utrecht, was de schuldeiser van Wassenbergh. Hij hield het huis twee jaar in zijn bezit.

1809-1832
Warnar Schuurman, eveneens bakker, leefde van 1764 tot 1830. Met hem begon de dynastie van de Schuurmannen in dit bakkershuis, die tot 1954 zou duren. Hij trouwde in 1786 met Jannetje van Doorn en woonde aanvankelijk in Lopik, waar hun zoon Jan werd geboren. De familie Schuurman was hervormd.

1832-1849
Jan Schuurman leefde van 1786 tot 1828, trouwde in 1821 met Marretje de Jongh, de dochter van de kastelein Hendrik de Jongh, die tevens brugwachter en tolinner was. Hij was ook

visser en bewoonde het interessante, zeer kort geleden helaas afgebroken pand Hinderdam 14. Van daaruit werd eeuwenlang de visserij op de Vecht beoefend, gepacht van de heren van Nederhorst. Ook Jan was broodbakker. Zijn huwelijk heeft maar kort geduurd; zij kregen twee kinderen, waarvan Cornelis later weer opduikt.

1849-1861
Cornelis van Roijen, geboren in 1785 in '-Graveland, was Meesterbroodbakker in Amsterdam en trouwde met de weduwe Schuurman in 1833. Zij was een goede partij, want haar vader Hendrik had veel bezittingen op de Hinderdam en in de omgeving en Marretje erfde daarvan bij zijn overlijden in 1855 een derde deel, zijnde ruim ƒ 16.000,-, zodat de familie voor die tijd zeker welgesteld genoemd kan worden. Men moet bijvoorbeeld bedenken dat het bakkershuis dat zij bewoonden getaxeerd werd op ƒ 1.800,-. Zij bezaten nu ook wei- en hooiland en Cornelis van Roijen gaat dan ook langzamerhand op de veehouderij over. In dit huwelijk werden geen kinderen meer geboren. Het huis kwam toen via erfenis na de dood van Marretje in het bezit van Cornelis, de oudste zoon uit haar eerste huwelijk. Haar tweede zoon Hendrik erfde Hinderrust, de hoeve gelegen op het eiland tegenover de Hinderdam in de Lage Weide. Daar woonde hij ook. Dit pand was afkomstig uit de boedel van vader Hendrik.

1861-1898
Cornelis Schuurman, zoon van Jan, leefde van 1822 tot 1891. Hij was een echte Hinderdammer en trouwde in 1861 met Alida van Schaik uit Loenen. Zij kregen vijf kinderen,waarvan Evert, geboren in 1870, voor dit verhaal belangrijk is. Cornelis was aanvankelijk broodbakker, maar werd op latere leeftijd veehouder. De jongste zoon Evert werd de nieuwe bezitter van het huis.

1898-1944
Evert Schuurman trouwde eerst (1898) met Marretje Griffioen en later (1905) met Anna van der Ham. Hij was veehouder. Van de in totaal 11 kinderen waren er nog negen in leven toen Evert in 1916 overleed. Nog geen van de kinderen was

in staat om het bedrijf over te nemen. Anna van der Ham hertrouwde in 1918 met Pieter Hoogervorst en het was hun enige zoon Pieter jr. die het inmiddels al heel oude pand erfde. Er was en werd veel aan het pand gerommeld en vertimmerd, zodat de oorspronkelijke situatie nauwelijks meer herkenbaar was (fig 5).

1944-1954
Pieter Hoogervorst jr., gehuwd met Katrien de Hartog, in september 1991 overleden, was ook veehouder. Veel van het oorspronkelijke huis is in die tijd verder verloren gegaan. De oude, deels perkamenten papieren werden verbrand.

1954-1964
Jacobus van Ee, geboren in 1895 en getrouwd in 1920 met Matje Mijwaart kocht het pand pas op latere leeftijd, samen met het pand nr. 17 en het land. Hij was veehouder en verkocht nr. 15 enige maanden voor zijn dood in 1965.

fig. 5. Hinderdam 15 in 1964.

1965-heden

Joos Joosse, in 1959 gehuwd met Elsje Neeltje Geertruida van Damme. Beide zijn hoogleraar in de biologie aan de Vrije Universiteit in Amsterdam. Een nieuwe inhoud voor dit oude huis. Dol op oude gebouwen vonden zij dit een interessant object om voor restauratie aan te vatten. Monumentenzorg was geïnteresseerd en vanaf 1965 zijn de verbouwingen ter hand genomen. Het merendeel van het werk is onder toezicht van Monumentenzorg uitgevoerd door fa. Valkenburg uit Nigtevecht.

****

Noten.

(1) Krol, J. De geschiedenis van Nederhorst den Berg. Arnhem 1949.
(2) Meischke, R. Het Nederlandse woonhuis van 1300-1800. Haarlem 1969.
(3) Boedelbeschrijving. Marretje de Jongh, wed. J. Schuurman 10-2-1833, not. A.J. Croll, Weesp. Rijksarchief Noord-Holland, Haarlem.
(4) Contactblad Historische Kring Nederhorst den Berg, nr. 1, 2 en 3.
(5) ORA Nederhorst den Berg. Streekarchief voor het Gooi- en de Vechtstreek, Hilversum.
(6) OA Nederhorst den Berg. Streekarchief voor Gooi- en de Vechtstreek, Hilversum.

Overzicht van archieven en indices (klappers) betreffende Nederhorst den Berg

aanwezig bij het

Streekarchief te Hilversum

archieven van:

gemeentebestuur, 1625-1936 *
- met burgerlijke stand: geb. 1811-1892, huw. 1811-1912, overl. 1811-1932
- nog geen bevolkingsregisters
gerecht, 1620-1811 *
notarissen, 1664-1710, 1770-1789 *
polders:
- Blijkpolder, 1708-1951 *
- Heintjesrak- en Broekerpolder, 1762-1979 *
- Horn- en Kuijerpolder, 1746-1962 *
- Horstermeerpolder, 1612-1980 *
- Spiegelpolder, 1779-1979 *
Ned. Hervormde Gemeente, (1600) 1625-1954 *
DTB's (doop-, trouw- en begraafboeken van vóór 1811) *

* betekent dat er een toegang is in de vorm van een inventaris of plaatsingslijst

indices op bovengenoemde DTB's:

hervormd dopen, 1639-1812
hervormde huwelijken, 1639-1813
hervormd begraven/overlijden, 1625-1811
impost v.h. gerecht op huwelijken, 1625-1732

indices op archief van het gerecht:

schepenakten (hierin ook enkele transporten en huwelijken), 1722-1811

N.B.: de indices zijn alle geordend:
- alfabetisch op familienaam
- alfabetisch op patroniem
- op datum

de indices op de schepenakten zijn ook geordend naar soort akte